

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

SZERKESZTŐI LAKÁS:

Széchenyi-téren, a hidkaputól kimenet balra a 23. szám alatti ház emeletében.

Megjelen a lap hetenként 3-szor u. n. kedden, csütörtökön és szombaton délelőtt. Ára negyvedre 3 ft. o. é. Hirdetési ár: 5 hasábos sorért 1-ör 7 kr., 2-ör 6 kr., 3-ör 5 kr. o. é. s minden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj. Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kezelik.

A nyilvántartási cikkek sora után 20 kr. előleg befizetése mellett a szerkesztőséghez czimzendők.

KIADÓ-HIVATAL:

Középutca, STEIN J. könyvkereskedése.

Előfizetési díj

K. KÖZLÖNY

april-juniusi folyamára.

Egészévre . . . 12 forint.
Félévre . . . 6 „
Évnegyedre . . . 3 „

Az előfizetési pénz kiadó Stein János középütczei könyvkereskedésébe küldendő, hol a megrendelt példány pontos megküldéséről intézkedve van.

Irányszámok,

a Királyhágón inneni hely. hitv. egyházvidékünknek népképviselői alapján leendő szervezése körül.

III.

2) Az egyházi s világi elem teljes paritása az, mit a népképviselőnek az egyházi szervezetbe való behozatala fő áldásának tartok.

Sokszor eljöttek már, s még bizonyosan el fognak jönni ránk azon idők, melyeket — az irás szavai szerint — szeretni nem fogunk, s ekkor igen helyes, sőt szükséges s szent kötelesség is, hogy örök igazsáink védelmére mi világiak is elő álljunk; mert valaminthi kiváltságokkal, előjogokkal bíró egyházi vagy papi rendet, hely. hitv. egyházunkban el nem ismerhetünk, ugy nem ismerünk oly világi vagy laikus osztályt sem, mely beérhesse a papi rend küzdésének békés nézésével, valamint minden jogot az egész egyház egyeteme s nem egyik vagy másik rend nyerte az egyház alapítójától Krisztustól, ugy minden terhet is az egyház egyetemének kötelessége viselni.

Nincs papság az összes keresztyén világban, mely büszkébben mutatná azon tekintetben is multjára, hogy mily fényesen teljesíté szent s nehéz kötelességét az egyházi autonómia szabadság védelmében, mint a Királyhágón tuli hely. hitv. magyar papi rend, s kérdezzék meg e rend jeleseit, bizonyosan nem féltékenykednek ők a világiaknak az egyház ügyeibe való aránylagos befolyására, sőt őszintén elismerik, hogy sokkal könnyebben nyerték meg a nehéz diadalt, a világiak is mellettük küzdve, mintha az erős csatát egyedül kell vala állaniok. De rendes békés időköt véve is fel számtalan azon eset, midőn az egyházi kormányzatban a világiak nézeteit és meneteit, sőt néha befolyását is kell érvényesíteni; minek bizonyítására példánl csak az egyházak vagyoni, gazdasági viszonyait említem, a mikre való felügyeletre a világiak okvetlen alkalmasak, mint a komoly tudományokkal foglalkozni tartozó papok.

A gyakorlati oldalára térve már most a dolognak óhajtom, hogy az egyházmegyékben, mert hiszen most egyszer ezeknek népképviselői alapján szervezetéről van szó, legyen az esperes mellett ennek megfelelőleg 2 főgondnok, a főjegyző s directornak megfelelőleg 2 aligondnok, s mikor kell ezek képezzék az általam ezután is okvetlen fentartandónak hitt, s az egyházak anyagi ügyeivel foglalkozó curatori gyűlést oly formán, hogy ha 2 főgondnok levén, mindkettő jelen lenne, csak az egyik birjon szavazattal, hogy a paritas meg ne zavartassék, két főgondnokot én csak is azért ajánlok egy esperes mellé, hogy a világiaknál a főgondnoki hivatal, s így a gyűléseken megjelenést is csak fél kötelezettségnek tekinthetjük, ők gazdasági vagy hivatalos ügyeikkel is el levén foglalva, míg az esperesnél a gyűléseken megjelenés perfecta obligatio, s valószínűbb, hogy egyházmegyénk elszórtasága mellett a gyűlések tartásának helyisége szerint a közelebbi főgondnok megjelen, ha kettő van, mint ha csak egy lenne.

Okvetlen szükséges ezen kívül, hogy a hány egyházi ülnök van minden egyházmegyében, ugyanannyi világi ülnök is legyen, ezek kötelességeik teljesítésére esküvel is köteleztessenek s kimondassék itt is, mint a Királyhágón tuli hely. hitv. egyházmegyék közül több által kimondatott, hogy ha valamelyik ülnök, a nélkül, hogy elmaradásának

helyes okát adhatná s adná, 3 gyűlésről elmarad, helye megüreslnek tekintetik. A teljes paritas okvetlen azt kíváná, hogy a partialis kiegészítő részét képző rendes papoknak megfelelőleg is legyenek világiak jelen a részletes szent zsinaton, erről azonban majd a 4-ik pont alatt szólunk, most még csak annyit említve meg, hogy a világi ülnököknek jogok s hatáskörre nézve teljesen egyformának kell lenni az egyházi ülnökökkel, szóval részt venni azok minden kanonszerű teendőiben, mire minden további szószaporítás, magyarázatás nélkül, elég lenne a közelebbi köz szent zsinatnak egy ily értelmű határozata; mert nincs oly protestáns elv a világon, mely bármi ügyfeletti ítélet és intézkedést csupán a papok sajátjának vallaná, s nem hiszem, hogy eddig hierarchiai hajlamokat nem mutatott erdélyi ev. ref. papságunk kebeléből is emelkedhessék szó a világi ülnököknek az egyházmegyei törvényszékek minden kanonszerű működésbeni részvételé ellen. Anyagi ok erre nincs, a világi ülnökök semmi anyagi díjt nem kapván sehol, szellemileg pedig ezen megdönthetetlen igazság ellen csak az szólhatna, ki reformátusnak hiszi ugyan magát, de hitvallásának alap-tételeivel szines tisztában.

Azon ellenvetés, hogy világi ember hogy ítéljen pap felett az egyházmegyei törvényszéken? mikor a pap nem ítélhet a világiak felett világi törvényszéken? csak látszólagos értékű, mert az egyházmegyei törvényszék világi s egyháziakból állván, ha az egyháziak képviselik ítélet alatt levő paptársukat, a világiak jogosan vannak jelen, mint az al- vagy fölperes ekklézsiának, — mely világiakból áll — képviselői; sőt, ha szörszálhasogatásba akarnánk elegyedni, tán a világiak mondhatnák, hogy egy egyház több képviselőhöz tarthat jogot mint erkölcsi személy, mint az egyes ember a pap. Ily megkülönböztetés azonban igen vétkes lenne, egyik sem rendtársa védelmére, de az igazság védelmére üldöz körülünk a törvényszéknek.

Hallom előre az ellenvetést, nem kapunk annyi buzgó értelmes világi embert, hogy belőlök a curatorok mellett még a világi ülnökök is kikerüljenek. Nehéz s bennünket erdélyi hely. hitv. világiakat igen gyöngye színbe állító ellenvetés, melyre azonban csak a tapasztalás felelhet. Én nem hiszem, miután ez intézmény a Királyhágón tuli számos évtized óta minden akadály nélkül fenáll, hogy tér nyilván e jogszűk korban vallási jogaink gyakorlatára, ne legyenek nálunk is arra való emberek, kik azt elfoglalják, s hiven be is töltik. Egyszer megkísérteni okvetlen meg kell, s jót mernék állani róla nem lesz kudarcz a kísérlet eredménye.

Nagyobb ellenvetés a buzgóság hiányánál szegénységünk, sok buzgó embernek terhére esik az utazási költség is, s e miatt sem állalhatja el a hivatal. Ez is csak félig áll, mert ülnököket rendesen oly helyekről fognának az egyházmegyék választani, hol egyházunk, papunk van, ki a részletes zsinatra büntetés terhe alatt is ugvis be kell, hogy menjen, ezzel bemenne, vagy vele felleva a zsinatra meneti költséget, az felette terhes nem lenne, bárki lakásától sem igen lehetvén a részl. zsinat tartási helye egy napi járónál messzebb. Ezt az egyház érdekinek minden intelligens buzgó ember áldozatul hozhatja, s áldozatul is fogja hozni bizton reménylen.

IV.

Minden egyházi s világi tisztviselőinknek az egyes praesbiteriumok egyenes szavazata utján kell választatni, ezt követeli hely. hitvallásunk szelleme, mert egyházunkban minden érvényes lény csakis azok egész egyetemétől jöhet, kik egy symbolum alatt egyesülten az egyházat alkotják, mert csak ők érzik és értik azt, hogy nagy rendeltetésük felé hogy közeledhetnek legezelszerűben, a tiszta keresztyéni társulat keblében, mint vak hitnek, ugy vak engedelmességnek is helye nincs itt, minden ténynek az egyház összes tagjai akarata egyenes megbízása kifolyásának kell lenni, tehát tiszta képviseleti alapon kell nyugodnia. Az egyházat pedig csak azon tisztviselők képviselhetik, kiket annak tagjai választottak, csak így nem fogja egy is hitvallásunk követői közül az egyháznak minden executiva potestas nélküli kormány-

zólóiról kérdehetni, kik ők, s mi joga rendelkeznek neki? mert tudandja, hogy azokat hitsorsosi egyetemében ő is választá, s ő is ruházta rájuk a kormányzási jogot. Hitem szerint ezen minden hitsorsosomban fölemelő meggyőződés, mely jövőre sok eddigi kellemtelenségnek elejét veendi, elég jutalom lesz a tisztviselők szabad választása rég óhajtott intézményének behozataláért, ha ennek cél-szerűségéről a Királyhágón tuli gyakorlat nem kezeskednék is. Nem veszték tehát időt az elv mindenkétségen felül álló jószágának vitatásával, hanem áttértek a dolog gyakorlati kivitelére, az alkalmazást most is csak az egyházmegyei tisztviselőkre tévén meg, mint kikről most egyedül van szó.

Választassunk minden egyház megyei tisztviselőt. Ez valakinek ugy hangozhatnék, mintha egyértelmű lenne ezzel: mondjon le minden jelenleg meglévő egyházmegyei tisztviselő, tehát esperes, curator, assessorok stb. Isten mentse meg. A meglévők helyt maradván, csakis a hiányzó, vagy ezután elhalandó, vagy lemondók helyét kell új, választott tisztviselőkkel pótolni. A hol 4 curatornál több van egy egyházmegyében az ezen számot haladók gondnoksági idejük rövidebbsége sorozatában átválnak világi ülnökökké, s csak ezek mellé választatnak a kellő számú új ülnökök. Hol nincs 4 curator, ott a hiányzó fő- vagy aligondnok is választandó.

Igy nem csinálunk tabula rázát, nem okozunk izgalmat az egyes egyházak praesbiteriumaiban, melyek az egyszerre való szokatlan sok választást megfogni sem lennének képesek, annál kevésbé helyesen oldaltolni, s hozunk mégis annyi új elemet, új erőt az egyházmegyei gyűlésbe, hogy azt okvetlen frisebb életnek, frisebb vérkeringésnek kell követni.

Tisza László.

A n-nyedi ref. egyh. megye rész. zsinatának az egyh. népképviselői tárgybani véleménye.

Egyházmegyei rész. zsinatunk meg levén győződve arról, hogy hely. hitvallásunk szelleme szerint egyházainkban minden érvényes tény csak is azok egész egyetemétől jöhet, kik egy symbolum alatt egyesülten az egyházat alkotják, mert csak ők érzik és értik azt, hogy nagy rendeltetésük felé mikép közelíthetnek legezelszerűben, tudva, hogy a tiszta ker. társulat kebelében, mint vak hitnek, ugy vak engedelmességnek is helye nincs, s meg levén győződve arról, miszerint itt minden ténynek az egyház összes tagjai akarata egyenes megbízásának kell lenni; nem kétkedünk magunknak valóani a már általánosan elismert elvet, hogy egyház szervezettünknek tiszta képviseleti alapon kell nyugodnia. Az egyházat tehát csak azon tisztviselők képviselhetik, kiket annak tagjai maguk választottak; csak így nem fogja hitvallásunk követői közül egy is kérdehetni az egyház kormányzól: „kik ők, s mi joga rendelkeznek felette.” Nem elegyedve tehát magának az elv czél-szerűségének hosszab vitásába, egyszerűen áttérünk arra, miképp lehetne az elv körülményeink közt legezelszerűben, legkevesebb rázkódtatással, de annak biztos kiállításával életbe léptetni, hogy az meghozza érdek-ébersztő hatása által az egyházban, fájdalom! gyakran hiányzó választott buzgóságot, áldozatkészséget?

A m. fő consistorium, a köz. szent zsinattal egyetértőleg ez irányban az első lépést az egyes egyházak szervezésével megtévén, megalkotta a szabadon választott praesbiteriumokban amaz első képviseleti testületet, melyre egyh. alkotmányunk második hatóságának, az egyh. megyéknek képviselet utján szervezésében támaszkodni lehet és kell. Mellőzve tehát ezen tárggyal bármi rokon mellék kérdéseket, jelenleg csak is az egyházmegyék szervezése körül fogjuk igénytelen nézetünket elmondani.

Az egyh. megyék ily irányu szervezése kellei:

- Minden egyh. és világi tisztviselőnek az egyes egyházak, illetőleg praesbiteriumok egyenes szavazattal utján választása.
- Az egyházi és világi elemnek, az egyházmegyék kormányzata mindenik fokán paritása s végre
- Az egyes egyházaknak az egyházmegye közgyűlésén képviseletése.

Az első pontra nézve, érett megfontolás és vitatás után, a királyhágón tuli egyh. megyék eljárását vagyunk bátrak ajánlani. Ugyanis minden hi-

vatali állomásra az egyes egyházak praesbiteriuma szavazattöbbséggel megteszik választásukat, az absolut majoritást nyert egyén nevét beklüdk a partialisra peesét alatt, mely azt felbontja, s össze számítja a szavazó czédulákat, ha valaki a kérdéses állomásra az egyházmegyei egyházak felénél többnek szavazatát nyerte, az mint megválasztott tisztviselő kijelentetik. Ha nem lenne absolut majoritás, még egyszer a szabad választás, ha pedig ez sem vezetne czélhoz, harmadszor, a másodszor legtöbb szavazatot nyert két egyén közti megszorított választás irandó ki. Így tartjuk mi választandónak az esperest, curatorokat, egyházi és világi ülnököket. A curatorok szabadon választása egyik fő kellek levén, azokat ezután nem nevezhetendi az egyházmegyék felterjesztése nyomán ki a m. fő consistorium; azonban azon nem remélt esetben, ha egy vagy másik egyh. megye oly egyént választana meg curatornak, ki ezen hivatal kellekeivel nem bír, vagy abban éppen veszedelmére lenne az egyházak, a fő egyh. tanácsnak joga van az ily választást, a személyeskedés kikerülésével minden indokolás nélkül megsemmisítve, új választást rendelni. Az esperes, jegyző, director, s a curatorok alkotják ezután is a curatori gyűlést.

A jegyző és a director választását, a kiegészített rész. zsinatok tartanak fenn azon hitben, hogy az képesebb a jegyzői tehetség és pénzkezelési biztosítékokkal bíró egyéneket kiválasztani, mint az egyes egyházak praesbiteriumi. Határozott nézetünk, hogy helyesen a választás csak így történhetik, hogy még az egyrangú tisztviselők, pl. mikor kellene 5—6 ülnök közül is mindenikre az egyh. megye mindenik praesbiteriuma szavazzon, csak így levén elérhető az, hogy minden tisztviselő az egyh. megye egyetemes többsége akaratainak kifolyásából jusson hivatalába.

Az egyházmegyei szükséghez képesti több választókerületekre volt felosztás nagy tévedésnek vélünk, midőn így pl. 4 ülnök választatván a négy választókerületben, minden kerületre nézve 3 idegen, általa nem választott, őt nem képviselő ülnök, s minden egyes ülnökre nézve 3 őt nem választó, idegen kerület jöne létre, s minden választás csak is az egyh. megye egy törpe minoritása akaratainak kifolyásává válván, megszüntetését azon erkölcsi kötelesség az egyházakra nézve: függeni azoktól, kiket ők maguk emeltek maguk felibe. Ezen függési érzet pedig bőven kárpótolná az egyetemes választással eleintén együttjáró azon kellemtelenséget, hogy a szavazatok biletően igen szétágazók lesznek, mire egyébaránt talán a praesbiteriumok elnökeinek előleges barátságos magán értekezleteik után is lehetne segíteni.

Mi minden tisztviselőt életössziglan kívánunk választani, mert a kinek atyának, birónak kell lenni s esetleg még szembe is állani egyesekkel és egész egyházakkal, azt cifra szavakért rendszeres restauratio alá vetni a közérdek szem elől tévesztésének tartanók. Legfeljebb az egyházi és világi ülnökök minden hat évbeni tisztújítását engedhetők meg. Így megmondva a választás módját, hogy kikre terjed az ki, azt kell még megemlíteni, hogy a meglévő egyh. tisztviselők tömeges lemondását igen veszélyesnek tartjuk; csak is a leléptek, elháltak, elmozdítottak helyét és az ujjal szervezett állomásokat pl. a világi ülnökökét kívánjuk ily választás által beöltetni.

b) Az egyházi és világi elem paritását illetőleg, egyházmegyénket következő tisztviselőkkel véljük ellátandónak. Esperes és két fő gondnok; ugy azonban, hogy ha a két gondnok közül mindkettő jelen van a gyűlésben, csak egyik birjon szavazattal. Kettő kell azért, mert az egyéb teendőkkel is elfoglalt fő gondnokra nézve csak fél s nem perfecta obligatio a gyűléseken megjelenés. Kettőből egy könnyebben elérkezik. Jegyző s directornak megfelelőleg két aligondnok, s végre ugyanannyi világi ülnök, mint a hány egyházi van. Ha valamely egyh. megyében négyenél több gondnok lenne, a legifjabbak az elsőbb világi ülnökök helyét foglalják el.

A köz. szent zsinat által kimondatni óhajtuk, hogy a világi ülnökök az egyházi ülnökök minden teendőiben való egyenjogu részvételre választatnak meg.

c) A népképviselői koronáját, végre harmadszor az egyes egyházaknak az egyh. megyei közgyűlésen képviseletése teszi fel, minden önálló egyház praesbiteriuma, a leány-egyház az anyával együttesen választván hat évre annyi világi képviselőt, a hány rendes papja van. Az egyházak lelkek száma szerinti képviseletését helyesnek nem tarthatjuk; nem csak, mert kis és nagy egyházak erkölcsi személyek levén, mint ilyek tökéletesen egyenjoguak, nem csak azért, hogy az

egyházak ilyenmő képviselője tudunkkal egyetlen hely. hitvallásu egyházi testületben sem létezik, hanem azért is, mert az egyház szerkezetnek nem csak a rideg számok s az anyagi erőre, hanem főképp a szeretet s erkölcsi erő elveire kell fektetni. Csak is így kikerülhető azon anomalia, hogy oly nagy egyházak melyek egyházi életüket aránylag sokkal kevesebb áldozattal tarthatják fenn, le szavazzanak a közgyűlésen 5-6, sőt több oly kis egyházat, mely vallásos élete fenntartását aránylag sokkal nagyobb áldozatokkal kell hogy eszközözzék. Különben is, ha a népességet vennők tekintetbe, az egyházi- és világiak közti pártitást fenntartani teljes lehetetlen volna. A több befolyásra vágyó nagyobb egyházak ettől elzárva nincsenek, állitarsanak új parochiát s ezzel nem csak Isten dicsőségét, de maguk hasznát is gyarapítják. (Vége következik.)

Kül- és belföldi levelezés.

Bécs, május 6.

A „Prater“, Bécs városa világhírű nevezetessége, különösen kétszer igen látogatott a tavasz beköszöntése után: huszár második napján s máj. elsőjén. A nevezett napokon t. i. a császári udvar is ki szokott kocsikázni, mintegy bemutatás végett az ujonszületett természet előtt. A szebbnél szebb fogatok sokaságát s a lovaglók gyönyörű paripájakat bámuló néptömeg már korán déltől vándorol ki felé a „Prater“ tágas terére, nehogy elszalassza az érdekes látvány egy pillanatját is. A bécsi nép előtt örök időre emlékezetes lesz különösen a mai május első napja. A „Ringstrasse“, Bécs város díszes, ő Felsége által d. u. 4 órákor nyitott meg ünnepélyesen, jelétül annak, hogy sok küzdés s még több erőmegfeszítés után valahára mégis elkészült azon utca s azon út, mely a többi nagy városok akármelyikével biztos kiállhatja a sarat. A belvárost övedzi t. i. körül ezen út, dél-kelet felé a legszebb négy s öt emeletes házak s ezek nyugtatófelé a glaci s Franz-Josefs-Quai által bezárv. Az említett ünnepély alkalmával Zelinka polgármester rövid beszéd után ő Felségének az ez alkalomra szóló arany-éremt nyújtotta át, s a császárnének egy csinos szabó lányka szép alkalmi vers kíséretében szentelte a tavasz első virágjait. Mily szép volt az nap a császárné! Hat lovas diszkocsiban érkezett meg a császári pár a Praterbe, s rövid ebéd után a „császári ligetben“ ő Felsége lábátan ezredes ruhában s neje kocsiában violaszínű öltönyben időztek, a híves idő dacára este hét óráig a bámulók sokasága közt. De a nézés egyedül nem tartja színgaztatban a testet a lélekkel. Enni s inni Bécsben is szokás s erre különösen kecsesgető az ugynevezett „Wurstlprater“ mert két legyet tithet az ember egyszerre agyon, mulattathatja magát is a különféle blüvészek, szemfényvesztők, werklisek, népdékesek, wurstlek s Isten tudja még hányféle művész által. „De biz annak öröge van“ jegyzi meg egy szemmel s szájjal bámuló baka-ujjonez; „ugyan bizony hát még ilyen balekségeket sem láttál még?“ felel a vén baka s magyarázatni kezdi a blüvész mesterségét. „Értem, értem, de még sem értem“ tempózik az ujjonez s meglegedetten, de kételyekkel telt mosolylyal távozik a nagy mestertől.

Lincoln Ábrahám meggyilkoltatása általános meglátkozást s sajnálkozást idézett elő. Naphozzat csak szerencsétlen sorsa s az amerikai s európai viszonyokra vonatkozó következmények felett folyt itt egy ideig a társalgás. A nem annyira mérsékelt Johnson elnöktől, kit az angol lapok iszákos s részesegs egyéniségnek s az elnöki székre éppen nem

alkalmasnak festettek, de jelenleg a koczka megfordulván, az igazságnak mégis kénytelenek valának eleget tenni, nem reménylik egyhamar a béke megkötését. Valamint Lincolnnál, ugy Johnsonnál is bebizonyodott azon tény, hogy nem a magas rangu születés s az anyagi gazdaság, hanem csak is a szilárd alapon nyugvó nemes jellem s az egyéni szellemi tehetség képesek Amerikában az embert az állami igazgatás legmagasabb polczára emelni. Lincoln szegény szántóvető szülőkől származván, darab ideig volt favágó; Johnson szintén szegény szülőkől származván, mint becsületes szabómester kereste éveken át kenyerét.

Bortsa Mihály bácsfalusi ev. luth. t. ur fel-szólítása „hazafi és vallásos érdekek“ következtében (lásd „Kol. Közlöny“ 20. sz.) e szerény sorok írója is megkísértette a gyűjtést „a bácsfalvi magyar néptanoda és magtár javára.“

Összekötéseim nem terjedvén magas rangu s gazdag erdélyi egyéniségekig, e legnagyobbbrást brassói születésű, jelenleg itt tartózkodó diákok közt fillérenként gyűjtött összegecskét azon közöbajtással kézbesitem a „K. K.“ t. cz. szerkesztőségének, hogy bár találkoznának minél többen „erdős, völgyes szép hazánkban“, kik „hazafi és vallásos érdekek“ szívesen áldozzák a haza szent oltárára adományait.

A bácsfalusi ev. község nem csak valóban sajnós anyagi körülményei, de kölesönösen az utolsó években tanúsított erélyes s áldozatoktól vissza nem rettegő törekvése miatt a művelődés magasabb polczára fölemelkedhetni, megérdemli az adakozó lelkes hazafiak figyelmét.

K. S.

Bécs, május 6.

A napokban meggyőződtem, hogy a civilizatio mégis keletről nyugat felé halad, miután tagadhatatlannal a jó utak is egy körűk civilizatioját mutatják.

Ezelőtt kevés nappal elindultam Sz. Udvarhelyről, s a jól kezelt uton a Marosszék határszéleig jutottam; de a mint E. Sz. Györgynél állttem a határt, egészen Kelemetelkéig, hogy az utasoknak szórakozást szerezzen azon körűk dűllője az út hosszában, egybegyűjtött sárból, négy s öt láb magas heglányezolatot hányatott, melyek egy gondolom kicsinyítve a fogarasi havasokat kell, hogy ábrázolják, és hogy az utas még regényesebb tájkéba képzelhesse magát, egy a sártól megtisztított utra nem hordatott kövecset, hanem az út alapját képző jócska nagyságu köveket meztelenül hagyta, talán azért, hogy ezek az egyes köszirtre emlékeztessék az utazót, megújított víz át-eresztő hidakról szó sincs, miután a pocsolyáknak a csergedező patakokat kell, hogy képviseljek.

Marosszékot elhagyva, a segesvár-m. vásárhelyi utat érjük, melyen az utas egyberongált testét egy kevésse kinyugtathatja, melyre nagy szükség is van, miután utját Küküllőmegyén keresztül kell, hogy folytassa. Ne ijedjen meg a szerkesztő ur, hogy ezen megye útjait is le akar-nám írni, ezt nagyon egyszerű okból nem teszem; mert Küküllőmegyének, ámbár több mint 16,000 fűstje, s több mint 88 ezer lakóssa van, s minden külső birtokot bíró tulajdonos évenként hat, és minden zsellér három napot dolgozik az uton, s ámbár nemcsak az út-megváltásból, de a juh vagy turó pénzéből is szép összegek gyűlnek egybe a hidak csináltatására, s most már kövecs hiányában sincs a megye, miután több község határain találak kövecset; mégis tizenöt évi folytonos ú csináltatás

Ez utóbbit nem ismerve, hozzá nem szólhatok. A többi kűfő némelyike gazdag forrás, kivált a körűsi krónika; Magyarósi könyvecskéje nagyon tuluzgó munka, Palugyai által összeszerkesztett vármegyék leírása pedig (kivált a történeti részt tekintve) szoros kritika mellett használható csupán.

K. Papp Miklós ur eddigi közleményeiből a kritikai vizsgálódás nyomaira lehetetlen rá nem akadni, azonban legnagyobb dicséretet a szép elbeszélő nyelvezetért érdemel.

E kor történetére nem megvetendő feljegyzéseket tartalmaz: Kiss Bálint m. ac. tat hátrahagyott ily című műve: „A hely. hitvallásu Békés-Bánáti Egyházi vidék földje, lakosai, vallás, tudomány és polgári történeteinek emléke.“ Összeszedte és írta K. B. lelkipásztor és esperes. Szentesen 1836. I.-IV. k. Ezen munka (kéziratban) a debreceni anyaiskola nagy könyvtárában őriztetik. *)

Kiss Bálint, mint éppen a zendülés történet helyén lakó és mint esperes sok oly dolognak juthatott és jutott nyomába, melyeket más szerzőnél hiába keresnénk. Ő közvetlen érintkezésben állván minden az egyházmegyében levő egyházi, városi, községi levéltárral, s felhasználván a megbecsülhetlen anyakönyvi feljegyzéseket, e tárgyban kűfűl használható, s szerfelett sajnós, hogy fenn-csimzett nagy munkája kéziratban hevervén, a történetnyomozók csak ügygel-bajjal használhatják.

Ez előzmények után áttérek közleményem tulajdonképeni céljára: s ez a szent-andrási bíró, Vértési János *) végsors.

*) Palugyai ebből meríté Békés, Csongrádmegyére vonatkozólag több adatait. Lásd magát Palugyait.

*) Palugyaiál Vértési mindig Mihály, a körűsi krónikában mindig János.

után sincs az egész megyében, kivéve a birodalmi utakat, egy mértőföldre terjedő oly útja, mely egy jó csinált vagy töltött út elnevezését megérdemelné. Ezelőtt kevés hetekkel a töltött út közepén egy katonaló menthetetlenül beledűllött a sárba.

De az utakról eltérve, E. Sz. Györgyön étetem, az alatt nagy mennyiségű törökűzt hoztak, miután kérdésősdtem, megtudtam, hogy azon 80,000 forintból vásárolt törökűza, a mely összeget kegyeskedett ő Felsége a szegénység enyhítésére rendelni. Miután a szekerek körül csoportosult székely atyafiakhoz azon kérdést intéztem, hogy így már a szükség enyhítve lesz? nagyon meglepetve azon feleletet nyertem nincs bizony uram, mert kis vékáját 1 frt 24 krajczárba adják, midőn pedig a piacon s egyes házaknál 1 forinton meg lehet venni, s miután még az őszszel már vissza is kell fizetni, ugy csakis azok veszik, kik másképp magukon nem tudnak segíteni, azt vélem, ezt hosszabbban tárgyalni nem szükséges.

Arad, május 6.

Nagy-Ajta mezővárosban közelebből kezdve uralkodni a hagymáz (typhus), még pedig már több áldozatokat rabolt magának, azok között a jó reményű, tapintatos, nemes ifjú gazdát Szörsei Sándort is. Árkoson pedig a himlővész epidemiaja, mely már hónapok óta mutatkozik, emelkedett akkora hatályra és terjedeleme, hogy mindennap elhalt himlős halottakat, gyermekeket kell temetnünk; a mi ritkaság, még koros, sőt öreg egyéneket is kezd meglegni. Bármerre forduljon az ember az 1,800 lélekszámu községben, mindenfelé látja vagy a felgyógyult himlő-nyomosokat, vagy az abban fetregő szenvedőket. Hivatali figyelem következtében tegnap szálla ki az illető sebész ur, ki részint megvolt, részint eredeti himlővel ölta be 15 gyermeket előleg, az épebbeket, erőteljeseket, hogy aztán azokból folyó hó 14-re kitűzött határnapon az egész község minden gyermekeit és ifjait beöltse, 6 hetitől 25 évesig fel. Mérges hatását a himlőzésnek vagy megelőzni, vagy paralizálni csak ezen uton látszik remélhetőknek. A sebész ur — Bertalan Dániel — tegnap házanként keresé fel és vevé jegyzékbe a jelenleg szenvedő himlősöket.

A nagy-ajtai hagymáz epidemiát a vidék helységei cholerának neveztek és híresztelték el, mint szokás ez a nép ajkán. Valamely népzugból az a kalendáriumi, jóslati hír is bujt elő, hogy mikor a sok hideg, dér, nyirok, olvadás és nemere szűntével az idő szép tavaszodásra tér át, akkor kezdődik az emberekben oly dűghalál, minő még emberi emlékezet óta nem volt. És e balga koholmány sokakat félelemben tudta ejteni.

Közölve volt Csikból, hogy az ottani havasokról a hó 1863 octoberétől jelenig 18 hónapok alatt még nem ment el. Látjuk jelét Háromszéken, mert az őlt folyó már csaknem 2 hónapja mindig vagy kiöntve, vagy telt mederrel áll. Azonban a sok nemerés hideg változások, fordulatok között a föld kiszáradt, és jelenleg szárazság kezd uralkodni. Az őszvetelek silányul indulnak.

Kiss Mihály.

Képszi-Szt. György, s. april 29.

A „K. Közlöny“ idei 38-ik számában a helybeli műkedvelői társulat Ozeáni Joachim által fel-szólítottatott működési eredményéről, és annak mikénti kezeléséről számadást ujságilag megtenni.

A társulatnak ez nemcsak régi elhatározása, hanem egyszersmind kötelessége is levén, felszólítás nélkül is még ezelőtt megtette volna nyílt szá-

A szent-andrási bíró, az 1735-diki zendülés egyik főtenyezője, magát és seregét Kuruczoknak hirdeti, Szent-Andrásról minden fegyverfogható fel-tűtet (ugy, hogy mint Khlosz Mátyás mondja) „im-már 2 zászlóval volna“, s magát főstrázsa-mesternek nevezi.

Ezekből nyilván látszik, hogy egyike volt a néprezereknek, s mint ilyenre a zendülés elnyomá-sával Péro Péter, Sebestyén János, Pász-tor András és Szilasi István büntetéséhez hasonló várakozott, ezek pedig testők felől kezdve kerékben törtvén, megnyuzattak és négygyé vágva Arad, Nagy-Várad, Sarkad és Szt. András mellett akasztófákra függesztettek; azonban Vértési János más sorsra jutott: mert a királyi ügyésznek a lá-zadók ellen hozott ítéletében neve az elítéltek közt nem fordul elő, így hát el nem fogatott; mi történt hát vele? ugy nem járt, mint Sebestyén János, ki Miskolcz köül bujkált, s utóljára is ki-nyomoztatott; Khlosz Mátyás ugyan bizonyo-san hallja, hogy Vértésit „a Telegdiek ne-mes Biharmegyében megölték sokad ma-gával.“ Khlosz Mátyásnak e tudósítását idézi mind Szilágyi, mind Szabó Károly, nem levén benne semmi kétségre okuk. *)

Kiss Bálint idézett munkájában, (IV. k. 180 l.) bevégezvén Péro lázadása leírását, szóról szóra így ír: „Csak Vértési szökött ki Bur-kus országba és ott jeles vitéz lett.“ S aztán folytatja: „Emlekezetet érdemel, hogy midőn a 7 esztendő háboruban a burkus és császári sere-gek egymás mellett táborozának, a burkusok köz-zül egy éltes huszár többször kijött és hivta ma-gyar nyelven a magyarokat egy szál kardra. Kű-

madását, azonban egy revezetes függőben levő kér-dés egy elintézését várván, mind ez ideig nem te-hette.

Most azonban ez ügy elintéztetvén, a t kö-zöség megnyugtatóására, és a társulati tagok be-esületének gyanúsításoktól megóvása tekintetéből ideiglatom a társulat működése alatt tett bevétele-, és kiadásait.

Bevétel. 1. Előadásokból: a) „Kérők“ elő-adása alkalmával 128 forint 84 kr, b) „Csizmadia, mint kísértet“ 69 forint 38 kr, c) „Két huszár egy baka“ 105 frt, d) falusiak 20 forint 45 kr. 2. a) a szinpad használatáért szinészekől 58 frt, b) a szin-pad végleges átengedéseért a vár. közséngstől 50 forint. Összesen: 431 frt 67 kr. o. é.

Kiadás: 1) a szinpad építése, szindarabok és szükségletek 344 frt 44 kr. 2) a magyarországi szükölködők részére felküldetett a „Pesti Napló“ szerkesztőségéhez 60 frt, jelenleg pénztráti készlet 27 frt 23 kr. Összesen 431 frt 67 kr. o. é.

Végül szükségesnek tartom megjegyezni, hogy a szinpadot (a szinbázi helyiség kibérleése, és a szinpad gondozása sok nehézségekkel levén össze-kötve) a társulat a városi közséngnek — vele kö-tött szerződés mellett — 50 forintokért átengedte.

Kovács Albert
társulati jegyző.

Különfélék.

— Szerdán, május 10-kén déltűn 5 órákor a muzeum egyet igazgató választmánya tudományos ülést tartott a tanácsbáz nagy termében. — Fel-olvasott ügyvez Nagy Leopold ur a szászvárosi ev. ref. egyház és iskola történelméről.

* Mint a „D.“ írja, Pickering ur erdélyi vasut építése ügyében biztosítékul letett váltókat május 1-én vissza vette, mert az ügy végtelenbe látszik elhalasztva lenni. Tehát a mi kedves szász atyánkfiai mégis igen korán örvendettek a szebeni vasutnak.

* A Sobotta circus is fölszedte sátorfá-ját s elutazandó. Hétfőre utolsó előadást hirdetett, melynek záradékul Volta ur meg fog birkózni egy helybeli pincéz Slosser Ferenczel. Az előadásra roppant nagy közséngs gyűlt össze, feszült kívánc-sisággal várva a küzdés eredményét. A válságos pillanat végre eljött, s a két jó természetű küzdő ki-állott. Négyeszeri összeapásnál Slosser folytonos előnyben maradt Volta ur felett, ki valahányszor észrevette, hogy az ellenfél hatalmába akarja de-rekát keríteni, mindannyiszor kiszakította magát a megpihenés firmája alatt. A közséng eközben folytonosan demonstrált Slosser mellett. Végre egy döntő harcöt tűztek össze, minek eredménye az lett, hogy Volta ur földhöz veretett, miután az ő vállá érinté először a homokot, s csak aztán rántotta maga után Slossert. A közséng roppant zajos éljenzéssel fogadta a győztes Slossert. Az igazgató azonban ugy nyilatkozott, hogy Volta ur nincs szabályszerűleg legyőzve, miután nem mind-két vállá érte a földet, s így a küzdés nagy kér-dése függőben marad keddig. Erre a közséng nagy zaj között egyhangulag legyőzöttnek nyilvánítá Voltát s követelte a kitűzött díj kiadását Slosser-nek, kit eközben többször kibívtak. Másnap kedden ujból óriás falragaszok hirdeté, hogy a tegnapi eldöntetlen maradt küzdés ma fejeztetik be. Slosser mint tudjuk, még déltűn öt óra előtt kijelentette, hogy nem fog küzdeni, miután a kitűzött díjt elő-ször sem kapta meg egészen, s csak törvényes

lőnösen személyesen hívott egy magát hányatató és legényétől kísért rémet kapitányt; de a kapitány-nak ehez kedve nem volt, hanem a vele levő kato-nája kérte a kapitányt: hogy engedje meg neki a burúnssal való megmérkőzést; a kapitány megen-gedte, de az ezzel való viadalra nem levén kedve a vén burkusnak, így szólott bozzá: „Te fatty, én tégedet nem hivtalok, gyermeki idődnék köszönd, mert különben megemlegettem veled a szent-andrási bíró korbácsát“, melyre az ifju így fe-lel: „En is a szt.-andrási bíró fia vagyok.“ Így az apa és fia egymást elesmervén, közelebb mentek egymáshoz és aztán a eszázári táborhoz; a hol így szól a vén burkus: „Szedtevétték, nincs köztetek ka-tona; egy volt, az is az én fiam, ezt sem hagyom köztetek.“ Ezzel mind a ketten elnyargaltak a bur-kusok közzé s végképpen odamaradtak.

Közölvén Kiss Bálint feljegyzését annak bitelességére csak még azt jegyzem meg: hogy a nagy-körűsi krónika, mely legrészletesebben foglalkoztat e tárggyal; Vértésire nézve így szól: „ugy elszaladt, hogy mindez ideig is oda vagy on.“

Khlosz ellenében ime Kiss Bálintot állított az egyenesen megvallja: hogy a tényálladékat hallja ez nem nevez ugyan semmi kűfűt (a mi elég sa-jnos, azonban beszél részletesen és határo-zottan.

Kiss Bálint feljegyzésének részletes volta oda mutat, hogy ő azt a nép szájából vette, de mint néphagyomány is, mint a melynek történeti háttére van, figyelemre méltó, különösen e korszak tanulmányozóinak.

Debrecen, máj. 1. 1865.

Szél Farkas.

TÁRCSA.

Adalék az 1735-diki zendülés történetéhez.

K. Papp Miklós ur a „Kolozsvári Közlöny“ ez idei első számában az 1735-diki zendülés történetét megkezdé és folytatja a 22-ik számig. Ugyan-e lapokban említve van: a korrajz külön is megjelenend Stein J. kiadásában.

A felette érdekes közlemény miért szakítottat meg, s miért nem siet közleni az egész éret szerző? E megjegyzést némelyek tehetik, én nem teszem. Nem teszem pedig abból az okból: hogy igen jól tudom, mennyi gondot ad egy lelkiismeretes írónak efféle kortanulmány. Itt sohasem tudja az ember, mikor van készen? Sokszor, midőn a szorgalom-mal egybegyűjtött adathalmazt már saját alá ren-dezi, akkor kerül elő egy oklevél, egy feljegyzés, minek nem használása igen hátravetné a munka értékét; használása meg hátravetné az író idejét, a munka elkészülését.

Ime jelen soraimnak éppen az a célja, hogy egy feljegyzést ajánljak az író figyelmébe; egy feljegyzést, mely a korrajz legvégére tartozik, s melyet ennél fogva az író, ha akarja, felhasználhat.

K. Papp Miklós ur korrajza összeállításánál — mint előszavában írja *) — a következő kűfűket használta: Horváth M., Magyarország törté-nete“ (1803), Balla; „Nagy-Körűsi krónika“, Ma-gyarósi „Gyula hajdan és most“, Szilágyi „közle-ményei Uj. M. M.“ Palugyai: „Magy. V. legu. le-írása“ és saját kézirat-gyűjteménye.

*) „Kolozsvári Közlöny“ 1865. évf. I. sz.

*) N.-Körűsi krónika 114. l.

megintés után adott meg belőle 15 forintot. Volta ur, de Sobotta ur jónak látta elhallgatni, hogy nem lesz küzdés s engedte begyülni a közönséget, melynek nagy boszújáró legutóljára jelenté ki, hogy Slosser nem fog birkózni. Az ilyen vi szalés circusoknál nem ritka eset, melynek a valódi nevét is nagyon könnyen el lehet találni. Sobotta, kit itt társulatával együtt érdemein felül pártfogoltak, több figyelemmel is lebetett volna a közönség iránt.

* Hátzsegvidékéről egy derék honleány haláláról értesítenek. Ugyanis e f. hó 3-án hunyt el Mara Lőrinczné sz. Domsisi Lukács Krisztina három napig tartott kínos betegség után. A boldogult halálát férje, gyermekei s rokonain kívül még a szállópataki ref. iskola is érzi, melynek nagy pártfogója volt. Béke poraira!

* Ugyancsak onnét még két necrologot veszünk, egyik Kenderesi Mihályné, sz. Szalánczy Zsófia; másik nagy Pettényi Papp Józsefné, sz. Hankó Rózália elhunytát hirdeti, övéik s rokonaik nevében. Béke poraikra!

* (Necrolog) Szárhegyi Özgöy Gurzó Lajosné, született György Anna, egy édesanyja özvegy György Jánosné, szül. Korpos Erzsébeth és testvérei: János, József s Teréz szomorúan jelentik kedves férjének, illetőleg vejének, s részint sógoruknak, már néhai Gurzó Lajosnak e folyó év ápril 15-én élete 39-dik évében történt korai elhunytát. Az idvezültnek földi részei ápril 17-én délután 4 órakor a rendes halotti szertartások mellett Szárhegyi közsege sarkertébe örök nyugalomra kísértették. Béke lengjen porai felett! Szárhegyen, ápril 16-án 1865.

* Nagy Antal, volt honvéd őrnagy, 1863 óta mint 5 évi fogságra ítélt komáromi fogolynek e folyó hó 2-án ő Felsége fogsága hátralevő részét kegyelmesen elengedte.

* A „B. H.” írja, hogy Obrist asszony nyugodtabb perceiben sokat kérdősködött a Bieringer ellen folyamatban levő tárgyalások menetéről, s nagyon örült, hogy a gyilkos bevallotta tétét, mivel „különben — mondá ő — az emberek mást is gondolhatnának.” Bieringer hír szerint a börtönben több fogoly-pajtása előtt így nyilatkozott, hogy: „Na bizony! hát mit tehetnek velem? akasztani — nem akasztanak már, s így 20 esztendőskére elítéltek, a börtönben majd csak eltelik az időm, hisz mindenütt ismerősökre akadok.” Az elfogatására kitűzött 1000 forintot a fischamendi keresztes kapja. — A kedélyes bécsi nép egyébként a gyászesethez is kötött már mulatságosb adomákat. Így a többek közt mesélik, hogy a gyilkosság elkövetése utáni napon a rabló elfogatásáért 1000 forintnyi jutalmat ígérő utcasarkai plakátokat olvasván egy 9 gyermekkel, de csekély jövedelemmel bíró családapá, a burgszínház deszkáiról Moor Károly szavaira emlékezett: „Fejemre 1000 forintot tűztek ki; ismerek egy szegény napszámot, ki 10 gyermekről kénytelen gondoskodni; ez emberen segíthetek” s utczu neki, rögtön elhatározta egy hirdetést igtatni a lapokban, melyben Bieringert fölkeri, hogy hollétét poste restante tudassa vele. Megfogalmazván hirtelenében fölcsófolatást, sietett azzal egy kiadóhivatal felé, de fájdalom! már későn! A rablót ez alatt fischamenden elfogták s az 1000 forint ránézve elveszett.

— Végre olvastunk a „Herm. Ztg.”-ban valami magyar dolgot érdeme szerint méltányolva és ez — a magyar b. r. Közelebbi tárczájában olvastuk. Vajha más magyar dolgokkal is ily joggal megismerkednénk! Egészségére válnék az is.

* Pesti levelezőnk írja, hogy a hírlapirodalom iránt tapasztalt nagy apathia daczára egy új lap van keletkezésben, melyet gr. Lázár Kálmán indít meg Schwarz Gyula és Henszlmann közreműködése mellett. A „Magyar Sajtó” szerkesztését Brodi Zsigmond veszi át.

* (Turinban) egy új mozdonyt találtak föl, melynek próbája a legjobban sikerült. Ez új gőzmozdony kiválósága abban áll, hogy a közönséges országutakon is használható, ha ezek jó állapotban tartatnak, és hirtelen csavarodások által nincsenek akadályozva; a próbán 12 perc alatt egy mértföldnyi utat tett, minden vas-talap nélkül, maga után vonván mintegy 10–12 tehert kocsit; a már régibb, használatban levő mozdonyoknál észrevehetőleg könnyebb.

* A világhírű lett Pommerais-pörnek új, még érdekesebbé lenni ígérkező kiadása merült föl Glasgowban. Doctor Pritchard, az ottani körökben általánosan ismert tekintélyes orvos t. i. neje és napja megmérgezésének gyanújával terheltetvén, elfogatott. Eddig csak az bizonyos, hogy halálukat antimon okozta. E méregeggel nagyon óvatosan kell elbánni. Nagy adagot nem bír meg s kihányja az emberi gyomor; kisebb mennyiségekben adva be, fölemésztí az embert. Pritchardnak nagy működési köre volt Glasgowban. Több tisztességes urbölgy tanuként s azzal készűl föllepni ellene, hogy bizonyos okoknál fogva kénytelenek voltak egyszer mindenkorra ajtót mutatni neki. Különösen terhelő körülmény, hogy egy szép, ifjúleánykát fűdöztek föl, ki iránt Pritchard kiváló gyöngédséggel viseltetett. Levelezését a hatóság kezébe került, s sok piquans részletet tartalmaz. A leányka e fölött roppant gazdag. Pritchardnál elfogatásakor 2000 font sterlinget találtak; azt hiszik, hogy ez összeggel menekülni szándékozott.

* Győrbe, mint az ottani lap beszéli, e napokban férfi ruhában egy leány hozatott be a rendőrség által, ki Hódosra Pozsony megyébe való, s ki egy másik faluban mint kocsi egy jó módú özevgy asszonyról 2 évig szolgált a nélkül, hogy nemet csak gyanították volna is. Ezen helyzetének még bizonyos regényszerűséget kölcsönzött ama körülmény, hogy asszonya vele, mint jó magaviseletű legénynyel, leányát elvétetni akarta, s ezen unszolás elől csak az által szabadulhatott, hogy besorozás alá kerültét hozván ürügyül, szolgálatát és a falut odahagyta. Áltöltözködésének indoka, mint előadák, az volt, hogy fejbőr-külségei miatt haját lenyiretnie, s ennek következtében bekötött fejjel járnia kellvén, ezért a faluban, mivel azon vidéken csak a bélyegzett leányok járnak bekötött fejjel, minduntalan gúnyolták. E gúnyolódástól szabadulandó férfi ruhában távolabb helyre elszegődött, s mint dolgos szolgaleány helyét betöltte. Természetes, hogy viszálytörtéte hazájába szállítottott.

Politikai hírek.

Austria. Bécs, máj. 6. Az alsóház mai ülésében folytatottak a hadügyi költségvetés feletti vita, a hadügyminiszter a kormány előterjesztését formulázta. Erre Giskra vette át a szót, zárószavateleket teendő a fölőadó részéről tett részletezésekre bocsátkozván; mire Tasehek és Sadil javaslatai elvették, s a bizottmány valamennyi javaslata nagy többséggel elfogadtatott.

A „N. fr. Presse” szerint a pápa így szolt a kibékült ellenző Merode párthoz: „En eddigé tanácsaitokat követtem, az olasz kormányt excommunicál-am, hadsereget alakítottam, háborút folytattam, s mindez nem egyébre vezetett, mint arra, hogy az olaszok szívét magamtól elidegenitettem; ideje a más utra térésnek.”

Angolország. A „Times” szerint a pápa ő szeatsége, Caterini és Merode bíbornokok sürgetésére, maradna meg a „non possumus” mellett, — így nyilatkozott: „En a legvégsőig követtem politikákat, egy hadsereget alakítottam, excommunicáltam, az encyclicát közöltem, mit most sajnállok, a nélkül, hogy mindezeknek sikere lett volna. A protestantismus nagy haladást tesz egész Olaszországban, a püspököknek kerülleteiktől való távolléte miatt: ez okból elfogaltatjuk a püspökök által székeiket, az egyházi vizsályokat kiegyenlítjük, s a világi kérdéseket más időkre halasztjuk.”

Francoziaország. Páris, máj. 3. A szemle alkalmával, melyet a császár Marseille előtt a hajóhad fölött tartott, oly baleset történt, mely több ember életébe kerülhetett volna. Okot szolgáltatt erre egy a császár által adott jel, melynél fogva Daim jelző hajót azon pillanatban, midőn a gyakorlat kivételére az egész hajóhad mozgásba jött, az „Aigle” közelébe hívta. A valószínű veszély daczára a „Daim” parancsnoka engedett a parancsnak, azonban nem akadályozhatta meg, hogy a „Couronne” páncélos fregatte-al össze ne ütközzék. Szerencsére a „Daim” kapitányának volt annyi lélekjelenléte, hogy a veszély pillanatában teljes gőzerővel hajtott s így megmenekült a tökéletes elvesztéstől. A „Daim” azonban nagy kárt szenvedett. A hajó egy része és három csónakja összezuzatott, s csak nagy bajjal sikerült neki egy magán-gőzhajó segítségével a kikötőt elérni. A „Daim”-en volt a marseillei hölgyek nagy száma, e város dandár-tábornoka törzskarával, a hajóhad biztos és Marseille polgármestere legidősb leányával, ki arczán megsebesült. A zavar a „Daim”-en borzasztó volt az összeütközés pillanatában. Szerencsére a legénységet nem hagyta el bátorsága, s jóformán senki sem járt szerencsétlenül; csak a „Daim” hadnagya szenvedett zúzásokat, egy matröz megsebesült s egy másik megöltetett. Négyen, köztük a dandár-tábornok, a „Daim” fedezetéről a „Couronne”-ra ugrottak, minden baj nélkül. — Lincoln emlékére a nyilatkozatok még mindig tartanak. Minden Francoziaországban levő amerikai elhatározta, hogy hat hónapig gyászolja. A „Temps”-ban valami Dubail azon javaslatot teszi, hogy határozanak két napot, melyen minden francia gyászjelvényt viseljen, hogy így a francziának is nyújtassék alkalom Lincoln iránti rokonszenyüket tanúsítani. — A „Temps” támogatja e javaslatot.

Párisban ma elterjedt a hír, miszerint nem régiben kevésben mult, hogy a mexikói császárné politikai orgyilkosságot áldoztatott nem esett; csak a véletlennek s gyors elhatározásának köszönheti életben maradását. Tudva levő dolog, hogy Sarolta és Eugenia császárné folytonos levelezésben vannak egymással, az is tudva levő, hogy Fleury nagyon közel áll a császárhoz, s a merénylet hírére Fleurytől eredetnek mondják, általában igaznak is tartatik az; s ha igaz, akkor csakugyan nagy homályt vet az azon vidám színekre, melyekkel a mexikói dolgok eseteltettek bizonyos részről. A merénylet részleteit illetőleg úgy van az eset előadva, hogy Sarolta császárné kisdied kísérettel elindult Mexikóból Notre-Dame de la Guadeloupe-ba, a fővárostól öt francia mértföldnyire, s midőn már mintegy fele utig haladtak, egy fiatal koldus mindenféle jelekkel integetett, hogy a császárnének valamit mondani akar; a császárné megállítatá a kocsi, s a koldus kérte, hogy ne menjen tovább, mert a platerosak — vidékbeli falusiak — el akarják őt fogni. A csá-

szárné kezdetben ingadozott, de az ut folytatására határozta magát. Nem sokára csakugyan falusi népcsoportulást vettek észre, s azon emberek mozdulatait fenyegetőknek találván, visszafordulást parancsolt a császárné, s a csoport azonnal üzöbe vette, s puska lövésekkel üldözte, melyek a császári kocsi-ig hatottak, s alig-alig bírták a fővárost vesztély nélkül elérni. Itálpa főnökét egy orgyilkos golyó megölte. Párisban a császár elutazása óta nagyon különös hírek keringenek. Némelyek Napoleon herczeg különféle lépéseiről beszélnek, a ki csakugyan nagyon váratlanul jött vissza, holott bátyjának egész utazási ideje alatt távol akart lenni, vagy kellett volna maradnia. Mások meg a császár betegeskedése fölött csóválják fejüket, hogy a miatt az afrikai ördög fürdőbe kelle mennie gyógyulást keresni. Az pedig kétségkívül több mint pusztá hir, hogy három nap óta Páris és London közt Amerikára vonatkozó élénk alkudozás van folyamatban. Ugy látszik, hogy Lincoln megölése óta itt is, ott is érzik az összetartás szükségét bizonyos esetőségek bekövetkeztére.

Olaszország. Róma, apr. 25. A „Voos. Ztg.”-nak írják az örök város hangulatáról, hogy az utóbbi szerdán estén tartott kivilágítás, vagyis az e célra készült 30 állványnak lámpákkal megakassza az angoloknál rossz vért okozott. A mint ez az anglican egyház emblemái neveltségekké tétettek, a többi idegen kénytelen volt látni, miként a Pantheon téren felállított nagy transparent ábrázolá, hogy a pápa, Antonelli és Patrizzi bíbornok tizkemenczében égetik meg Luther bibliáját. Hogy e részben kétség se lehessen, ott volt a felírás: „la biblia di Lutero.” A transparent azonnal photografirozottat, s most árulják a példányokat minden utcásarkon.

Oroszország. Szt.-Pétervár, apr. 28. Lincoln elnök erőszakos halálának híre itt mély benyomást tett és a rokonszeny élénk jeleit idézte elő. A nagy embert martynak tekintik és az egész sajtó elismeréssel emlékszik meg ezen államférfi kitűnő tulajdonairól és érdemeiről. Ugy a kormány, mint szintén magánegyletek iratok által fejezik ki részvétüket, melyeket az amerikai unio kormányhoz juttatnak el. Az európai continens egy állama iránt sem viseltetnek itt oly élénk rokonszenyvel, mint a tengerentuli egyesült államok iránt, melyeknek oly véresen kivívott győzelme fölött szívből örvendenek és fölvirágzását kívánják a békében.

Spanyolország. Madrid, maj. 1. A hivatalos lap egy rendeletet közöl, melynek folytán a főváros polgári kormányzója Gutierrez által kért elbocsátatása elfogadtatik és Belga nevezetik ki utódául. Egy más rendelet egy új közsegtanácsot nevez ki. A kormány megőzve állítja az állítólagos barcelonai és valenciai esendzavarásokról szóló híreket. A követek kamrája az elnök indítványára elhatározta, hogy az amerikai népnek Lincoln meggyilkoltatása fölötti részvétét tudtul adja.

Amerika. New-York, apr. 15. A „Richmond Whig” írja: Midőn a város kiürítése el lett határozva, a várostanács titkos ülésében gyülekezett össze és elhatározta a városban levő összes pálinkafélék megsemmisítését. Éjfel felé az erre határozott bizottmányok hozzá fogtak a munkához. Száz meg száz pálinkás hordót gurítottak az utcára és beverték fenekét. A pálinka szétömlött, az ablakokból pompás ládásokkat dobáltak le, melyekben finom szeszes italokkal telt üvegek voltak s melyek ezer darabra törték. A confederál hadsereg elmaradt katonáinak sikerült néhány hordót egészben kézre keríteni. Most vége lett a rendnek; a város igazán egy pandemonium-ra emlékeztetett. A katonák, mint mondják, Garey lovasságából, tökéletes részegen barangoltak a városban, követve nagy tömegű, mely nem kevésbé volt részeg, mint ők. Puskaagygyal beverték a raktárak elrostélyozott ajait és mágiusi gyorsasággal takarítottak. Különösen ékszer- és ruhakereskedések, valamint ezukrászboltok voltak a rablás színhelyei. Hétfőn reggel Richmondot egy borzasztó durranás verte föl álmaiból, a páncélos hajókat a James folyón légbe röpítették. Egyidejűleg felrobbantak a löporraktárak a külvárosokban; s állítólag sokan megöltek vagy megsebesültek. A város borzasztóan nézett ki, lámpák pusztították a kormányépületeket és belekaptak a szomszéd házakba is. Francia és angol kereskedők nagy dohányraktárai lassan égtek el. Az utcák romokkal és félig elégett árukkal voltak megtöltve, s egy félmeztelen tömeg rohant vakmerően az égő házakba s rabolt, a mit lehetett. Csak a tökéletes szélesendnek és Weitzel erélyének lehet köszönni, hogy a város megmentetett. A szövetségi csapatok bevonulása óta, melyek elegendő élelmi szert hoztak a kiéhezett városnak, az élelmi szerek ára mesésen csökkent.

A „Courrier des Etats Unis” szerint Lee következő napiparancsossal bucsuzott el hadseregétől: „Katonák! Négy évi páratlan vitézség által jelölt fáradalmas szolgálat után, az észak-virginiai hadsereg kénytelen volt a tuloyomó számnak és segélyforrásoknak engedni. Nem szükség fölemlítenem azok előtt, kik annyi rettentő csatákon át mindvégig szilárdul megállottak, hogy én ezen föladásba nem irányokbani bizmatlanságból, hanem azon meggyőződésből egyeztem bele, miszerint a vitézség és önfeláldozás semmi olyat sem fogna végbevitetni, mi a háboru tovább folytatása által okozott veszteségért kárpótást nyújthatna. Elhatá-

roztam magamat, hogy elküldöm hasztalan föladását azok lételenek, k ket előbb bebizonyított bátorságuk becsültté tett minden honfitársuk előtt. A föladás fölitélei szerint a tisztek s katonák tűzheleikhez visszatérhetnek, s kiesereltetésükig ott maradhatnak. A hiven teljesített kötelesség fölötti megelégedést viendtek magatokkal, s őszintén imádkozom azért, hogy az igralmas Isten oltalmát s áldását terjessze ki reátok. Határtalan bámullattal állbatarosságtok s honszereteket fölött, s irántami jó s nemeslelkű indulatotok halás emlékével szíves búcsut veszek tőletek.” Lee tábornok.

A lapok még ma is gyászszegélylyel jelennek meg. A hadseregnek és az államhivatalnokoknak hat hónapig gyászt rendeltek. A katonai és egyházi szertartások a gyásznapok alatt maguktól érthetők. Napkeltekor nap nyugtáig minden félóránban ágyulövéseket tesznek. Minden nyilvános épületen gyászlobogó leng. A ki esetlen nyilatkozatokat tesz, örömet stb. mutat, befogják. A rendőrség, mely szintén 30 napig visel gyászt, már több ismeretes személyiséget fogott el e miatt. 18-án az elnök holttestét nyilvánosan kitették. Már több órával előbb kezdett a tömeg az ajtó előtt gyülekezni, s midőn azokat megnyitották, a várakozók közel egy negyed mértföldnyi bosszu sort képeztek. Sokan viszatértek, miután kevés reményük volt hozzáférhetni.

Francia lapoknak írják apr. 22-ről: Lincoln ur temetése szerdán (apr. 19-én) ment végbe. A szertartások nagyszertiek voltak. Lincoln holtestét Baltimore, Harrisburg, Philadelphia, Newyork, Albany, Buffelo, Cleveland, Columbus, Indianapolis, Chicago városokon Springfieldbe Illinoisba, Lincoln szülőföldjére viszik. Mindenik városban lesz gyásztűnevény. Mondják, hogy Lincoln halála következtében a belügyminiszteri állást nem Harlow ur fogja elfoglalni. A diplomatai testület estüörtökön tisztelkedett Johnson uróal. A porosz követ felolvasta a részvétfeliratot. Kilpatrick lovassága a confederáltakat Raleigh-n tul 30 mértföldnyire üldözte. Ha Johnstone még nem adta meg magát, úgy hiszik, hogy az unionisták győzelmei kényszeríteni fogják erre, a Charlestonból kiküldött expedicio ezer bál gyapottot és a Columbia és Florenz közti vasut minden bidját szétrombolta. Egy 1500 rabszolgából álló fegyveres csapat és más 5000 ember várja a kedvező pillanatot, hogy átmenessen az unionistákhoz.

Ujabb. Páris, máj. 5. A császár Algir környékét Mac Mahon kíséretében személygyre vette. A megérkezés a kikötőbe május 3-án reggel 5 órakor történt. A császár 8 órakor szállott ki az új rakparton, s lóra ülven, eléptetett az összegyűlt algiri törzsfőnökök előtt, s azután a benszüllött arab collegiumának tanítványai fölött szemlért tartott. Aztán a templomba ment, a hol Pavy püspök üdvözöltte. A kormánypalotába érkezve, fogadta a francia és arab polgári és katonai hatóságokat s a clerust. A császár legkevésbé sem volt kifáradva vagy kimerülve. — A törvényhozótest elfogadta a 100,000 ujonez állításról szóló törvényt s aztán a Cheks-törvényjavaslat tárgyalásába bocsátkozott. Darimon jelentése e tárgyban igen sikerült, és nevezetes munka.

— Drezda, máj. 6. A berlini cabinetben már megállapítottatott azon mód, mely szerint az Elbe-herczegségekben az országgyűlési választások eszközendők lesznek. Az illető okirat a hozzájárulás végett, valószínűleg a napokban küldetik át az osztrák kormánynak. A porosz kabinet ebben kiemeli annak szükségességét, hogy az egyesült seregek helyőrségei, a választások kihirdetésének napjától fogva aránylag leszállíttassanak.

— Drezda, máj. 7. Austria, az Elba herczegségekre vonatkozó kártalanítás felett tartandó értekezletet visszautasította. A herczegségeket független államak kell constituálni. Csupán Lauenburg lehetne ily kártalanítás tárgya. Hivatalosan még e felett sem folytak tárgyalások.

— Hamburg, máj. 7. A porosz kormány minden a herczegségekben állomásozó tengerészeti katonáért egy szárazföldi katonát szándékozik visszahívni. Az osztrák kormány a porosz megszálló seregeknek több ezer fövel leendő alább szállítását követeli.

— Kiel, máj. 7. Frigyes herczeg s a porosz kabinet közt fenforgó elkülönített tárgyalásokról szármaló hírek aaptalanok. A Berlinből oda bizalmasan intézett kérdészködsre azon válasz adatott, hogy a herczeg a 36-os választmány, s a schleswig-holsteini egyletek által hozott határozatokat tekinti alkalmas alapnak a transactiona. A rendek beegyezése nélkül kötelezettségeket nem vállalhat el.

— Páris, máj. 6. Az esti „Moniteur” Algirből május 4-ről jelenti: Tegnap fényes kivilágítás volt, melyet a császár gyalog szemlélt meg. — Ma az agák és bachagák a császárnál reggeliznek, ki legjobb egészségnek örönd.

T. és felelős szerkesztő DOZSA DÁNIEL.

